

MIIA-LEENA TIILI

Kinestetiska dispositioner och kulturellt vetande

Rörelse, förändring och kontinuitet inom sjöbevakningen

Syfte och frågeställningar

Den finska sjöbevakningens historia började år 1930 när en militär övervakningsorganisation grundades för att bekämpa smuggling, bevaka sjögränser och ta ansvar för sjöräddning. Sjöbevakningsväsendet (SBV) skulle även vid behov delta i militärt försvar. Under andra världskriget lydde SBV under sjöstridskrafterna och blev efter kriget sammanslaget med gränsbevakningsväsendet (GBV). Numera är GBV underställt inrikesministeriet och delat i nio förvaltningsenheter, dvs. gräns- och sjöbevakningssektioner, med sammanlagt 2 716 anställda. Gränsbevakningsväsendets huvuduppgifter är gränsövervakning vid landgränsen och på havsområdet samt gränskontroller av persontrafiken vid landgränsens övergångsställen, i hamnarna och på flygplatserna. Dessutom leder myndigheten sjöräddningsverksamheten och utför till exempel efterspaningar och sjuktransporter. (www.raja.fi.)

I det följande vill jag diskutera relationen mellan kulturellt vetande, kropp och rörelse i GBV:s andra marina förvaltningsenhet, Finska vikens sjöbevakningssektion.¹ Till denna förvaltningsenhet hör staben i Helsingfors, åtta sjöbevakningsstationer, två bevakningsfartyg, Helsingfors gränskontrollavdelning som ansvarar för gränskontroll på Helsingfors-Vanda flygplats och i Helsingfors passagerarhamnar samt en brottsbekämpningsavdelning. Av de ca 500 personer som arbetar vid Finska vikens sjöbevakningssektion innehar över 90 % militära tjänster. 2,6 % av de militärt anställda är kvinnor.

Tidsmässigt ligger artikelns tyngdpunkt på åren kring det senaste sekelskiftet. I synnerhet perioden från 1990-talets början till 2010-talet karakteriserades av snabba och grundliga förändringar i såväl sjöbevakningens organisation som arbetsuppgifter, vilket ger en utgångspunkt för analyser av kulturell kunskap och dess förhållande till förändring och kontinuitet. Särskilt påfallande var införandet av gränskontroll som en ny uppgift. I början av 1990-talet övertog GBV verksamheten från polisen och en gränskontrollavdelning med två och senare tre enheter grundades vid Finska vikens sjöbevakningssektion. Tiotal sjö- och gränsbevakare kommenderades från land- och sjögränsen till de nya enheterna i huvudstadens hamnar och på flygfält. I stället för periodarbete på stationerna började personalen göra skiftarbete långt hemifrån i oetablerade arbetsgemenskaper med stor omsättning, och nykomlingar, som trodde att de skulle börja jobba på sjöbevakningsstationer och bevakningsfartyg, sändes till passgränskningslinjerna. Fast arrangemanget beskrevs som tillfälligt fick många stanna kvar i över 10 år. Situationen ledde till anpassningssvårigheter som sedermera har diskuterats öppet (Sundbäck 2005:361–362).

Idag utför Finska vikens sjöbevakningssektion årligen ca 4,6 miljoner gränskontroller, vilket är mer än en tredjedel av GBV:s sammanlagt drygt 14 miljoner kontroller (år 2015; www.raja.fi/tietoa). Gränskontroller har länge varit en väsentlig del av GBV:s operativa verksamhet, men många sjöbevakare har alltså en

negativ inställning till arbetsuppgiften. Varför finns motsättningarna kvar fastän organisationen på många sätt har strävat efter att förbättra arbetsförhållandena och arbetshälsan i gränskontrollenheterna?

Som etnolog vill jag fästa uppmärksamheten på det *kulturella* och *kroppsliga vetandet* (Parviainen 2006; Stark 2011) som byggs upp i sjöbevakningens dagliga verksamhet. Genom att studera vardagens handlingsmönster och tjänstemännens erfarenheter ur de kroppsliga praktikernas synvinkel kan vi enligt min tolkning bättre förstå reaktionerna som förändringarna i sjöbevakningens uppgifter och arbetets villkor väckte. Olika arbetsuppgifter skapar olika sorters gester, kroppsspråk och kroppsställningar, men hurdana kulturella betydelser ger de uttryck för? Hurdana meningsbildande processer påverkas tjänstemännen av när de tar ställning till ting och företeelser på arbetets verksamhetsfält (Silvén 2004; Frykman 2012:20)?

Jag gestaltar problematiken utgående från ett etnografiskt forskningsmaterial som jag samlade in i sjöbevakningens operativa enheter: sjöbevakningsstationer, bevakningsfartyg och gränskontrollenheter på flygfälten och i hamnarna. Fältarbetet pågick under åren 2007–2009. Jag var regelbundet närvarande, gjorde deltagande observation och dokumenterade sammanlagt 170 personers uppfattningar om sjöbevakningens vardag. Materialet gäller bl.a. patruller, utryckningar, gränskontroll, brottsbekämpning, underhåll, skolning, träningar och fritidssysselsättningar. De skriftliga anteckningarna omfattar 89 sidor. Ytterligare intervjuade jag under åren 2003–2012 sammanlagt 30 personer om sjöbevakaryrket och dess förändringar (KyM 2748; 3624; 5009). Informanterna arbetade eller hade arbetat vid sjöbevakningen och representerade sjöbevakningssektionens alla yrkesgrupper och enheter. De flesta var födda på 1960–1980-talen. Två informanter hade avgått från tjänsten och två arbetade i civila tjänster. Sex av informanterna var familjemedlemmar, makar och barn.

Fenomenologiska ingångar

Arbete och yrken har varit populära forskningsämnen inom etnologi, och termer som yrkeskultur och organisationskultur har definierats i flera sammanhang. Något generaliserat är det fråga om praktiker, vanor, värden och identiteter som uppstår inom ett yrke eller en organisation. (Paaskoski 2015.) Sedan länge har forskarna dock hävdad att kulturer inte kan betraktas som slutna, monolitiska system. Istället bör kulturer förstås som dynamiska processer: ”Kultur är något som blir till, inte något som är”, påstår till exempel Jonas Frykman (2012:27).

Vetskapen om kulturens dynamiska karaktär är intresseväckande med tanke på gränsbevakningsväsendets militära ordning. Militära organisationer strävar efter grundligt definierade och enhetliga praktiker som införs via en militär disciplin. I tidigare forskning har det emellertid lagts märke till skillnader som kan förekomma mellan order och praxis. Handlingssätt och uppfattningar ter sig ofta olika beroende på vilken situation som individerna befinner sig i. För att beskriva de två parallella verkligheterna som verkar existera inom samma organisation har man i sociologisk organisationsforskning använt begreppen *officiell* och *inofficiell organisation*. Den officiella organisationen, som ges uttryck i lagar och förordningar, grundar sig på en tydlig hierarki och entydigt beteende. I inofficiella sammanhang, t.ex. på fritiden och manskaper emellan, kan dessa praktiker och idéer ändå ifrågasättas och omtolkas. Fenomenet är välkänt i olika organisatoriska och militära sammanhang. (T.ex. Hockey 1986; Ojajarvi 2015; Wollinger 2000.)

På handlingarnas och erfarenheternas nivå finns det dock inte någon klar skiljelinje mellan de två kategorierna, snarare är de diffusa och tvetydiga. I vardagens praktiker förenas kulturella inflytanden från både den officiella och kontrollerade samt den inofficiella och okontrollerade zonen. Praktikerna har inga fasta betydelser, utan betydelse är något som förhandlas fram individuellt och kollektivt i samband med yrkesutövandet. Ur detta

perspektiv är vetandet lokaliserat i handling (Pink 2009:34–36).

Detta utgör grunden för mitt intresse för kroppslighet inom arbete och det fenomenologiska tänkandet, som för mig är ett sätt att undersöka hur människan handlar och producerar kunskap i växelverkan med sin miljö. Jag uppfattar fenomenologin inte som en metod utan som en epistemologisk och ontologisk insikt om att varat och vetandet bygger på sinnliga och kroppsliga förnimmelser. Speciellt inspirerad är jag av Maurice Merleau-Pontys (2002 [1945]) filosofi. Att göra *fenomenologisk kulturanalys* (Frykman 2012) förstår jag som ett sätt att med hjälp av fenomenologiska synvinklar och begrepp ifrågasätta självklarheter och lägga märke till vad som händer i mötet mellan människan och världen (Frykman 2012:20–21, 166–167; Frykman & Gilje 2003:9; Parviainen 2006:76). Trots att tillämpande, empirisk fenomenologi ibland har kritiserats för att överskatta det individuella och följaktligen försumma företeelsernas sociala, kulturella och historiska kontexter (Hansson 2010; Knibbe & Versteeg 2008) förhåller sig till exempel filosoferna Dan Zahavioch Sören Overgaard (2009:113) positivt till fenomenologins möjligheter i samhällsstudier. De hävdar att vi inte kan undersöka sociala och kulturella fenomen utan att beakta individernas agentskap och delaktighet. Enligt min mening kan fenomenologiska insikter överbrygga dikotomier som officiell och inofficiell eller subjekt och objekt. Det är den kroppsliga människan som vet, handlar och orienterar sig. Samtidigt fogar kroppen samman olika behov, motiv och kulturella inflytanden (Lande 2010; Wolkowitz 2006:19–20).

Professionella koreografier

För att belysa arbetet i sjöbevakningssektionens enheter vill jag inledningsvis presentera två utdrag från mina fältanteckningar. Det första utdraget gäller en uttryckning som jag var med om på en sjöbevakningsstation. Det andra gestaltar gränskontroller i en passagerarhamn där kryssningspassagerare från Tallinnfartygen kontrollerades innan Estland

blev Schengenmedlem i december 2007. Exempelen visar hur olika arbetsuppgifter formar sjöbevakarnas arbetsmiljö och rörelsemönster.

Utdrag 1.

Sjöbevakningsstation X, augusti 2007

Klockan närmar sig ett på natten när stationen får ett uppdrag. Någon har anmält att en berusad grupp har åkt ut med en liten båt. Sjöbevakaren Sami väcker upp de andra och vi ger oss iväg med stationens snabba Avon-gummibåt. Snart saktar Sami farten och vi stannar mitt i viken. Natten är varm och vindstilla, vi lyssnar på tystnaden och talar lågmält medan vi väntar.

En stund senare ser jag en liten båt som närmar sig i sundet i mörkret. Sedan händer allt fort: Sami startar maskinerna, larmljuset blinker. I den stoppade båten är både båtföraren och passagerarna synbart fulla. Båten bogseras till sjöbevakningsstationen och den misstänkte roderfylleristen tas till alkometer-test. Jag och Jere stannar vid bryggan och kollar båtens utrustning. Vi gräver i högar med flaskor, kläder, skräp, mat och skor men hittar inga flytvästar och handbrandsläckare.

Klockan två kommer Sami och de andra sjöbevakarna tillbaka. En av personerna i sällskapet har blivit kvar på holmen och han måste hämtas. Jag kommer inte underfund med om det beror på att han inte kan ta hand om sig eller att han är efterlyst av polisen. Vi ger oss ut och hittar en ung man som sover på marken. En utomstående kvinna närmar sig och börjar förklara situationen åt sjöbevakarna medan de börjar väcka mannen. Hon står kvar och försöker tala med mannen fast tjänstemännen ber henne gå. Jag känner mig förlägen och ser på Sami som står bredvid mig. Han verkar avlägsen och hans hållning har blivit styv och formell. I mörkret tycker jag mig se att han spänner kindmusklerna.

När vi är tillbaka på stationen lämnar sjöbevakningen mannen över till polisen. På jourrummets digitalklocka lyser siffrorna 03:50 när de andra går och lägger sig. Jag stannar

kvar med Sami som skriver rapporter och fyller i register. Han är trött och frustrerad. Ett av dataprogrammen vägrar att fungera, och han pustar, svär och drar sig i håret. Jourhavande läser en bok vid bordet bredvid. Monitorerna är suddiga och VHF-radion susar, och jag är så trött att allt gungar. Klockan fem är Sami färdig. Solen går upp och fåglarna vaknar då jag går över gården. (Fältanteckningar 1:16–17).²

Utdrag 2.

Gränskontrollenheten Y, november 2007

Jag sitter med gränsbevakningsmännen Aki och Timo i kontrollbåset och väntar på eftermiddagens första kryssningsfartyg. Framför oss finns en stor, tom hall. Genom glasväggarna ser vi passagerarna som börjar närma sig längs långa gångar. Dörrarna till hallen öppnas och människoflödet fyller rummet. Det bildas köer framför gränskningsbåsen. En efter en kommer passagerarna till båset och den lilla glasluckan för att sträcka fram sitt resedokument. Gränsbevakningsmannen tar passet, granskar det och ger det tillbaka. Proceduren ackompanjeras av monotona hälsningar: ”Hej.

Tack. Varsågod. Hej, tack. Varsågod. Hej och varsågod.” Efter kontrollen öppnar tjänstemannen en grind som passageraren passerar. Båsen skakar till varje gång när grinden smäller igen.

Jag tittar på männen som sitter framför mig. Den ena ler och hälsar glatt. Den andra låter otålig och ser allvarlig ut. Han håller sin hand vid glasluckan med handflatan uppåt, som om han försökte säga: ge passet, skynda på.

Köerna blir kortare. Här och där ser jag passagerare som efter allt festande behöver hjälp med att hålla balansen, bära väskor och hitta pass. Samtidigt som de vacklar fram börjar nya passagerare från ett annat fartyg strömma in i hallen. En medelålders man viftar med en romflaska, ropar glatt och ramlar omkull. De andra hjälper honom och han kommer snopet till båset. Timo tar emot passet, granskar det utan att röra en min och ger det tillbaka. Mannen går vidare. Efter en stund kommer en annan passagerare till luckan. Han hälsar inte, glor bara skarpt och trotsigt på oss. Jag undrar om jag tolkar den aggressiva blicken rätt. Timo är lika uttryckslös som tidigare.

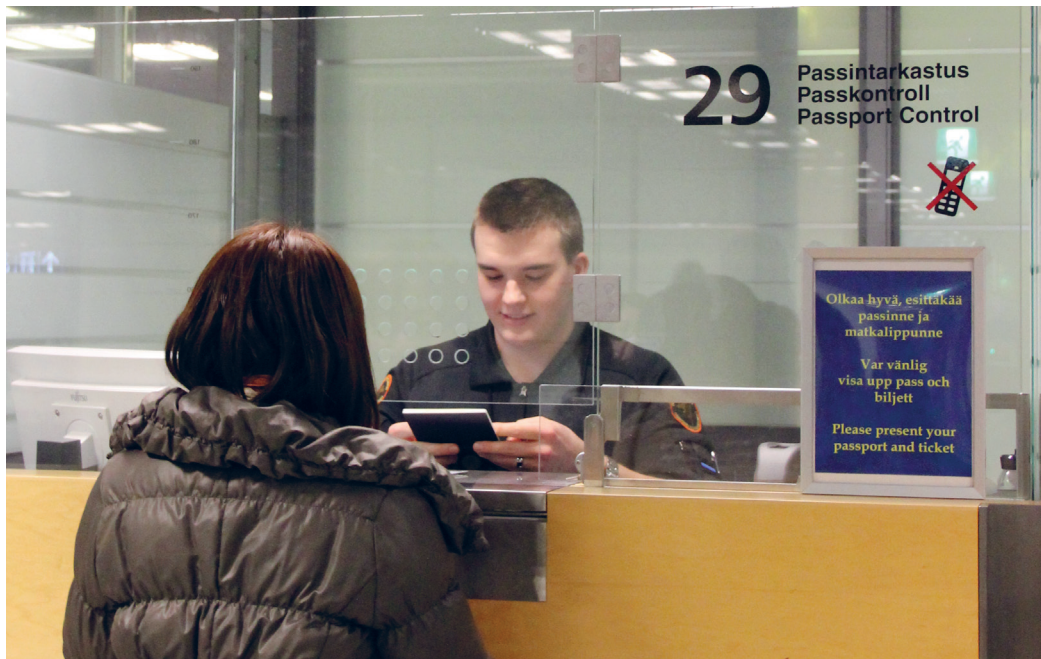

Bild: Gränsbevakningsväsendet.

När även de sista passagerarna har passerat gränskontrollen börjar det åter höras prat och skratt från båsen när tjänstemännen planerar den kommande pausen. Ljusskyltarna vid granskningslinjerna släcks en efter en. (Fältanteckningar 1:31–32.)

I arbetslivet är rörelser och kroppsställningar sällan godtyckliga utan de styrs av normer, funktionella krav och materiella villkor. Kännetecknande för gränskontrollenheternas materialitet var granskningslinjer, bås och grindar medan marina enheter, dvs. sjöbevakningsstationer och bevakningsfartyg, opererade utomhus i omväxlande skärgårdsmiljöer. I det första citatet präglades verksamheten av överraskande händelser, kreativitet och samarbete då tjänstemännen arbetade omgivna av hav, vind, vågor, gungande fartyg och folk som följde eller inte följde anvisningar. Gränskontrollenhetens omgivning var anorlunda. Den fick sina särdrag inte av naturkrafter utan av köande människors trängsel, av passagerarnas otåliga blickar och av fartyg som kom och gick. I mitten av detta komplexa men oftast rutinmässiga rörelsefält arbetade gränsbevakningsmännen sittande i sina bås.

Filosofen Jaana Parviainen har skrivit om hur kroppen har en förmåga att handla intelligent i samverkan med sin omgivning. Människan vet i, med och via sin kropp. För att förklara den agerande individens kunskapsproduktion använder hon begreppen kroppsligt och kinestetiskt vetande (2002:19–20; 2006:31–32; 2010:324). Ordet kinestetisk syftar i detta fall på kroppens förmåga att frambringa och uppfatta rörelse. Kroppsligt och kinestetiskt vetande flätar samman insidan och utsidan, människan och omgivningen: det är inte statisk kunskap utan aktivt vetande, som uppstår när vi rör på oss och förnimmar världen. Enligt min tolkning är termerna praktiskt, kroppsligt vetande (Olsson 2003:39), kroppens intelligens (Fundberg 2003:87–90), och embodied cognition (Frykman 2012:77–78) besläktade med Parviainens definition. De syftar alla på kunskap som vi intar kroppsligt och sinnligt och som skapar intuition och känsla vi kan lita på (Frykman 2012:27, 77). Vi har ett kroppsligt

medvetande, som gör världen förståelig för oss (Sheets-Johnstone 2011: xxi, 53, 62, 128).

Enligt Eva Silvén (2008:112) formar arbetets rörelsemönster ett manuskript för professionella koreografier. Samtidigt skapar gester och rörelser verklighet och mening. Upprepade rörelser producerar en tyst, kroppslig logik, som påverkar våra tankar och handlingar. Detta beror på att attityder och kroppshållningar i grunden är oskiljaktiga (Utriainen 1999:45). Idéer realiseras som kroppsrorelser (Frykman 2012:163; Olsson 2003). Jesper Fundberg (2003:22, 34–36, 90) menar att kroppsliga praktiker införlivas i människans habitus och fastställer hennes uppfattningar om sig själv och sitt förhållande till omvärlden. Rörelserna har inte någon färdig, oförändrad och universell betydelse, men de innehåller kunskap som vi diskuterar och förmedlar rent kroppsligt i vardagens inlärda rörelsemönster (Laukkanen 2012:175). Eftersom människan kan röra på sig och förnimma rörelser redan innan hon föds är rörligheten vårt tysta ”modersmål” – den är i sig tänkande, kunskap och en grund för all inlärning (Sheets-Johnstone 2011: xxxi, 116–119; 233–234).

Gester och professionella koreografier är därför aldrig likgiltiga utan de har konsekvenser. Ett exempel på detta är den så kallade tilltalsställningen, en ställning som är kännetecknande för polisen, militären och den privata säkerhetsbranschen. Kroppsställningen aktiverades då sjöbevakarna mötte medborgare i tjänsteändren. Tjänstemännen stod en aning framåtlutade, med benen isär och händerna vilande på utrustningsbältet. Såväl närvarande arbetskamrater, utomstående, uniformer som arbetsredskap styrde deras kroppar mot ställningen som uttrycker beredskap, förmåga och professionalitet. Dessutom strävade tjänstemännen – som t.ex. Sami och Timo i föregående citat – till att kommunicera en neutral attityd via det tomma ansiktsuttrycket, något som kunde kallas uttryckslös saklighet. Samtidigt som uttryckslösheten dolde personliga tankegångar, reaktioner och känslor förkroppsligade och signalerade den kontroll över situationen och färdighet att agera såväl utåt åt allmänheten som åt tjänstemannen själv. (Lande 2010:73–

75, 203–205.) Det var viktigt att upprätthålla en saklig attityd och hållning i tjänsteärenden, men i privata situationer när det inte fanns utomstående i närheten var känsloreaktioner som frustration och ilska fullt tillåtna.

När mina informanter berättade om sin vardag inom sjöbevakningen skildrade de både väntandet på att någonting skulle hända och uttryckningar som skapade variation i verksamhetens innehåll och tempo. Detta syntes i kroppshållningen, menade de, och beskrev hur till och med sjöbevakningens värsta sölmånsar ofattligt snabbt kunde skärpa sig och omvandlas till trovärdiga tjänstemän. (3624:3, 4; 5009:5, 9, 11, 15.)

Vi tittar på teve när larmtelefonen ringer. Alla tystnar och tittar på Janne som svarar. Mika stiger upp och ser uppmärksam ut. Matias, som nyss låg på soffan, har även han rest sig. När Janne tar tag i pennan fattar Mika utrustningsbältet som ligger på stolryggen och börjar klä det på sig. Janne håller mobiltelefonen men börjar sig mot oss och viskar: ”Vi ska ut, men ingen brådska”. (Fältanteckningar 2:40.)

Redan under larmet började männen förbereda sig inför uppdraget genom att iaktta varandras miner, gester och enstaka ord. Ett steg framför kartan, en blick eller ett nyckelord berättade för de andra vart patrullen skulle ta vägen och vilken utrustning som behövdes. Detta fick patrullen att framstå som en organism, *en kollektiv kropp* eller *en helhetskropp* (Hockey 2002:150–151, 157, 164–165; Ojajärvi 2015:36, 90). Termerna syftar på situationer där den individuella kroppen inte existerar endast som ett skilt objekt utan ansluter sig till en större helhet. Helhetskroppen grundar sig på en tyst dialog och ett vetande som uppstår mellan kroppar (Pink 2009:18–19; även Olsson 2003:63, 240, 257–259).

I sjöbevakningen verkade många arbetsuppgifter kräva en viss kroppslig känslighet för att man skulle varsebli rörelse och handla rätt i grupp. Den operativa verksamheten baserade sig på inlärd rörelsemönster, ”motoriska algoritmer” (Warnier 2001:9), som tränades i ut-

bildningen och därefter i samband med olika kurser som gällde t.ex. taktik, maktbruk och sjöräddning. Historikern William McNeill (1995:5–7) beskriver i sin bok *Keeping Together in Time* hur kollektiva, synkroniserade rörelser påverkar människan. Enligt McNeill har vi en medfödd förmåga att urskilja och uppfatta rörelse. Att röra sig i grupp skapar kroppslig samhörighet och laganda. I många situationer är förmågan livsviktig, och den hjälper människan att uppnå resultat i såväl jakt, krigsföring, politik som religion.

Forskningsmaterialet visar att den kinestetiska känsligheten hängde samman med både tjänstemännens uppfattningar om professionalitet och den tillit de ofta nämnde. Temat är på många sätt kontroversiellt och bör problematiseras, men det kan här kort kommenteras utifrån de professionella koreografiernas perspektiv. Bland annat sjöbevakaren Niko (5009:13) gav en nyanserad beskrivning om hur tilliten förkroppsligades i en ömsesidig vetskap om var kollegan fanns och vad han gjorde. I det motsatta fallet hade man ingen aning om vad kollegan sysslade med. Enligt tjänstemännen innebar tillit en fast tro på att alla medlemmar i den operativa helhetskroppen deltog i uppgifterna enligt order och gjorde sitt bästa. Oprofessionella, feiga eller alltför ivriga kolleger kunde man inte lita på. (5009:1, 11, 13 22.)

Utgående från materialet kan man urskilja vissa kulturella grundprinciper som i sjöbevakargemenskapen framhölls både muntligt och kroppsligt med hjälp av etablerade professionella koreografier. Sjöbevakningens verksamhet hade i sju årtionden grundat sig på vissa motoriska algoritmer: snabba avgångar, kollektiva rörelser och ett därmed uppbyggt normativt ”vi-skap” (Wollinger 2000:136). Det var detta inarbetade etos som skapade kulturell motsträvighet när nya uppgifter infördes på 1990-talet.

Rubbningar och motsträvighet

En sen vårkväll år 2008 intervjuade jag Antti, en ung officer, som hade jour på en sjöbevakningsstation. Vi diskuterade vintersäsongen

och fritidssysselsättningar i olika enheter när Antti tog upp lugnet som han upplevt på en skärgårdsstation.

Antti: Där [på sjöbevakningsstation Z], har du, eller säkert har du också suttit vid det där bordet, å där på sidan, där finns två stolar vid fönstret så att man kan se ner mot viken. Och killarna, dom sitter där [skratt] å tittar [skratt] att yes!, när en mås flyger fram å tillbaka eller träden får knoppar [skratt]

Jag: [känner igen rummet och situationen, skrattar] Är det sånt som du känner är främmande eller

Antti: Jo, lite [skratt] de sku nog kännas främmande [att sitta där], de måst' man nog säga. (5009:9)

Uppenbarligen hade Antti svårt att föreställa sig sittande vid fönstret, tittande på ett landskap där endast årstider och måsar erbjöd omväxling. Scenen var i skarp kontrast med hans professionella förväntningar och tidigare erfarenheter. I början av intervjun hade Antti berättat om en fin arbetsvecka då sjöbevakningens patruller ständigt hade uttryckningar.

Även om informantens berättande var karikerat kom jag tack vare diskussioner av det här slaget att lägga märke till rytmernas, rörelsernas och kroppsställningarnas mångfald i sjöbevakningens verksamheter. Personalen brukade ofta beskriva sina arbetsuppgifter, -miljöer och enheter genom att nämna hurdana rörelser situationerna kännetecknades av och hurdana kroppsliga praktiker de framkallade. När mina informanter reflekterade över vardagliga gester och rörelsemönster talade de samtidigt om vad olika arbetsmiljöer och -uppgifter begärde av kroppen. Vad som hände var att de begrundade verksamhetsfältets karaktär och förändring på ett kroppsligt och erfarenhetsmässigt plan.

Varje arbetsmiljö har sina säregna rörelser, som naturkrafter, ting och levande varelser förorsakar och som vi samverkar med. Parviainen (2006, 30–31; 2010, 320) kallar dessa rörelsemiljöer *kinestetiska fält*. Begreppet rik-

tar uppmärksamheten på rutinmässiga rytmer och rörelser i sjöbevakningens enheter och hjälper oss att avslöja hur tjänstemännen gestaltade kulturella marginaler och centra.

Enligt min tolkning fanns det ett samband mellan enheternas kinestetiska fält och den kulturella vetenskapen om vilka arbetsuppgifter som upplevdes som ”goda” och vilka som ”dåliga”. Tjänstemännen rangordnade sjöbevakningens verksamheter utgående från de gester, hållningar och rörelser som uppgifterna och arbetsmiljön framkallade. Diskussionen med officeren Antti var ett exempel på detta. Genom att betona aktiv verksamhet och snabba avgångar visade han att han uppskattade rörelse istället för statiskt tillvaro och sittande. Likartade funderingar var typiska inom sjöbevakningens alla militära yrkes- och åldersgrupper.

Sjöbevakare Niko: Jag gillar inte alls kontorsarbete och sånt, jag tycker om att vara ute och röra på mej och göra saker och vara med olika människor. (5009:13.)

Gränsbevakare Essi: Jag e en så aktiv och nervös person att jag sku måsta få göra något annat också än att bara sitta i båset. (Fältanteckningar 2:48.)

Institutofficer Tapani: Jag trivdes jättebra på stora sjöbevakningsstationer där man fick fara och göra och vara med i verksamheten. Aldrig har jag riktig varit nån kontorsarbetare. -- Man fick rycka ut och fara efter minsta lilla rassel och det var sånt [som jag tyckte om], särskilt det där när man fick vara med i olika händelser, det tyckte jag nog allra bäst om. (3624:4.)

Officer Tuomo: Jag har alltid haft såna intressen, jag har rört mej ute och tänkt att jag inte tål inomhusjobb, att det int' är nånting för mej. Jag lyckades faktiskt undvika stabstjänstgöring ganska länge. O jag måst nog säga att jag inte riktigt gillar det ännu heller, fast det i o för sig är ett bra jobb det också, men jag gillar det int' så mycket. Nuförtiden har jag ju administrativa uppgifter men jag kommer ut på fältet också ibland. (5009:20.)

Uttalandena bör inte tas som truism, för det var ingalunda så att enbart rörliga utomhus-

jobb skulle ha varit ansedda uppgifter. Trots allt avslöjar de att en praktisk inriktning kombinerad med rörlighetens ideal var kulturellt så dominerande, att ämbetsmännen oavsett sin uppgift och yrkesgrupp tog ställning till den och reflekterade över dess betydelse. Medvetenheten om att idealet var rörlighet ingick i ämbetsmännens kollektiva vetskap och bildade en ”resonansyta” (Hoikkala 2009a, 47) vars eko formade den individuella erfarenheten.

Officer Matti: Det var på det sättet att när jag gick till kontoret efter att ha jobbat på bevakningsfartyget och sen så hade jag varit där en tid så sku ja tillbaka på fartyget för att vikariera chefen där. Och det kändes som att yippee, tillbaka till karlajobb från stranden! Men det var väl första eller andra kvällen som jag låg där i hytten och tänkte [skratt] att var ska jag hänga repet, alltså att [skratt] int’ orkar man med sänt’ här mera. Och det var en överraskning. Att hur man på sätt och vis hade vuxit ur ett jobb och inte ville göra det längre, det som man tidigare hade tyckt var ytterst intressant och bra. (5009:1.)

Inom denna kulturella kontext var gränskontrollenheterna besynnerliga. Att sitta vid första linjens gränskontroll och granska passagerarnas resedokument, dvs. utföra ”passgranskning”, beskrevs av informanterna som motsatsen till meningsfullt arbete. Samtidigt som sjöbevakare i marina enheter patrullerade och ryckte ut med sina snabba båtar, snöskotrar och svävare, satt deras kolleger i gränskontrollenheterna i sina bås och synade passagerarnas pass dag ut och dag in. De materiella villkoren vid första linjen styrde inte bara passagerarnas rörelser utan begränsade även tjänstemännens rörelsefrihet och möjligheter att fysiskt uttrycka kontroll och färdighet att agera.

Under fältarbetet lade jag märke till att personalen i gränskontrollavdelningen ofta nämnde stolar och sittande i diskussionerna. Tjänstemännen berättade om bra och dåliga stolar, om kontorsstolar som gick sönder på grund av ständigt justerande och om sjukdomar i stöd- och rörelseorganen. Kanske var det så att stolarna väckte känslor och var närvarande i berättandet eftersom de manifesterade den ty-

piska arbetsställningen, sittandet? Från denna synvinkel kan stolar tolkas som sådana kulturella acceleratorer eller nyckelsymboler som Jonas Frykman och Nils Gilje (2003:46) talar om.

Tjänstemännen i gränskontrollenheterna dolde inte sin motvilja gentemot gränskontrollen i första linjen. Tvärtom: det tycktes vara tilllätet och passande att i samtal med forskaren betona motståndet. Informanterna kunde förklara att de inte förstod resedokumenten, att de var dåliga i sitt arbete, att det var omöjligt att kunna alla bestämmelser och att de hellre skulle jobba någon annanstans. (Fältanteckningar 2:47, 3:69, 81.) Vid ett tillfälle viftade gränsbevakningsmannen med ett pass tillhörande en medborgare från tredje land ovanför sitt huvud samtidigt som han väste att ”Int’ fattar man ju ens va dom här handlar om!” (Fältanteckningar 2:46.)

I sjöbevakningen var rörliga, praktiska och autonoma arbetsuppgifter ”hyggliga sysslor” medan gränskontroll ansågs vara ”skitjobb” (5009:1, 13, 14). Den negativa attityden hade uppstått då gränskontrollavdelningen grundades. Som sagt var arbetsförhållandena i början dåliga. I forskningsmaterialet finns dramatiska exempel på de svårigheter som ”passgranskarna” hade kämpat med. Informanterna berättade om trötthet, ensamhet, lönlösa förflyttningsansökningar, alkoholmissbruk och diverse psykiska och fysiska symptom, och fyra eller fem personer hade begått självmord. (Fältanteckningar 1:13–14; 2:49, 52; 5009:12, 21.) Senare hade det inom gränsbevakargemenskapen uppstått ett samförstånd om att gränskontrollenheternas situation hade varit mycket svår och att organisationen inte hade reagerat på svårigheterna i tid och i tillräcklig omfattning. (Sundbäck 2005:355, 358–362, 381.)

När tjänstemännen diskuterade problemen skyllde de vanligen på vilseledande rekrytering, anpassningssvårigheter och otillräckligt ledarskap (3624:2, 5009:14; fältanteckningar 2:66; 3:69, 72). Dessa orsaker förklarade inte det motstånd som mitt etnografiska forskningsmaterial avspeglade. Vad fick mina informanter att betona sin inkompetens och sin

oprofessionella attityd ännu 20 år senare?

Gränsbevakarnas tillspetsade yttranden framhävde enligt min tolkning inte arbetets för- och nackdelar i sig utan de uttryckte en diskrepans mellan tjänstemännens kinestetiska upplevelser och idealet om rörlighet. De var ett sätt att behandla kulturella friktioner samtidigt som de markerade en kulturell kompetens genom att kommunicera vetskap om vilka uppdrag och förhållanden som ansågs vara lämpliga och vilka icke önskvärda.

Denna kulturella kunskap konstruerades inte bara i tal utan också via gester, hållningar och kropps rörelser. Vid sidan av den formella verkligheten inom sjöbevakningen uppkom nämligen kroppsliga praktiker som riktade sig mot arbetsgivarens förväntningar och officiella handlingssätt. Det var sällan fråga om att tjänstemännen direkt skulle ha vägrat att utföra uppgifter. Istället brukade somliga smita för att komma undan tråkiga arbetsuppgifter som sittandet vid första linjen. De gjorde sig osynliga genom att söka sig till gymmet, terminalerna eller restaurangerna och försökte undvika jourrummet med turchefer och kolleger. (5009:18.) Ibland försökte jag förgäves hitta tjänstemän i de utrymmen där de enligt dagslistan borde ha arbetat. (Fältanteckningar 2:49–50, 55.)

Fenomenet är ett exempel på den motsträvighet, som Susanne Wollinger (2000:74–75) beskriver i sin studie om svenska beväringar. I militära organisationer lär sig individerna med tiden att tänja på gränserna och ta friheter trots disciplinen, och ofta sker detta med ledarnas tysta godkännande. Motsträvighet betydde enligt Wollinger både anpassning och motstånd och betecknade en kulturell vetskap om den gråa zonen mellan det tillåtna och det förbjudna. (Se även Hockey 2002:153; Mälkki 2008:132–133, 170–172.) Historikern Anna Sara Hammar (2014:273–274), som i sin avhandling analyserade den sociala ordningen i svenska flottan under åren 1670–1716, hävdar att handlingar som verkade utmana det officiella kunde i själva verket främja militär ordning och markera en anpassning till kon-

troll. Därför är kategorierna officiell och inofficiell inte motsatser, utan de förutsätter och upprätthåller varandra. Det inofficiella är en spegling eller en skugga av det officiella (Hoikkala2009b, 130–131, 174–176, 179).

Ett annat exempel på motsträvighet var rörelser som tjänstemännen kallade ”äventyr”. En sådan lekfull praxis blev meningsfull i förhållande till den kulturella vetskapen om rörligheten som det historiskt sett typiska och därmed rätta handlingsmönstret.

Jag sitter med Saku vid första linjen när nattskiftet börjar. Saku är på gott humör och berättar uppsluppet om typiska nätter. Jag frågar om försummelser: får personalen t.ex. gäster eller använder man alkohol när kvällen lider? Saku nekar och säger att det inte hör till, men han fortsätter att de nog ibland ”har för sig ett och annat skumt”. De värsta överträdelserna är att sova under skiftet och ”att gå på äventyr”. Saku börjar berätta: ”En gång så hitta vi en liten dörr, en sån där dörr som man knappt märker och int’ fattar varför den finns där. Och när man öppnar den så leder stegen till mörkret, och det finns en gång som är så låg att man måst’ krypa. Och plötsligt kommer den till en stor korridor... Vi kallar den Narnia [skratt].”

Sådana ”äventyr” var inte tillåtna men inte heller förbjudna. Enligt Saku brukade de mest barnsliga tjänstemännen krypa på äventyr i underhållstunnlarna ifall det var långa pauser mellan flygen och inga passagerare kom till gränskontrollen. ”Där finns nog också [platsen X] men dit kommer man inte mera... började väl bli trängsel.” (Fältanteckningar 2:61.)

Jag tolkar äventyrandet och smitandet som kinestetiska processer där formella rörelser och kroppsställningar värderades och omtolkades. Genom rörelsen diskuterade tjänstemännen sina kinestetiska erfarenheter i förhållande till sjöbevakningens kulturella vetskap som betonade rörlighet och förkroppsligat vi-skap.

Sociologen Elina Paju (2013:170, 178, 184–185) hävdar att fysisk rörelse kan hjälpa oss att stå

Bild: Gränsbevakningsväsendet.

ut med situationer som lämnar föga rum för kreativitet och individuella handlingar. Paju, som undersökte kroppsliga praktiker i ett daghem, nämner ledda verksamhetsstunder som exempel. Barnens vickande, vridande, krypande och gungande upplevs av vuxna som störande, men i själva verket hjälper rörelserna barnen att orka följa med, menar Paju. I sjöbevakningens gränskontrollenheter befriade äventyren gränsbevakarna från att sitta i de inglasade båsen: de erbjöd raster och andrum. Den trånga gången som Saku berättade om var ”en spontan stig till relativ autonomi” (Hockey 2002:153–154). Äventyrandet var för tjänstemännen ett sätt att upprätthålla sin självbestämmanderätt i en militär organisation, och arbetsledningen var väl medveten om att en relativ autonomi i själva verket stödde myndighetens egentliga verksamhet (5009:9, 14). Äventyrandet var lockande av ytterligare en orsak. Det var en kollektiv sysselsättning, som gav personalen i gränskontrollenheterna möjlighet att ta del av professionella koreografier och den helhetskropp som de, ensamsittande, vanligtvis inte kunde vara med om.

Enligt filosofen Maxine Sheets-Johnstone (2011:62–66, 117–118, 129) hittar vi oss själva och våra färdigheter genom att röra oss i världen. (Även Olsson 2003:246.) Därför är kroppsteknikerna samtidigt ”jagets tekniker” (Warnier 2001:10; Wolkowitz 2006:19). Gränsbevakningsmännens vilja att undvika första linjens gränskontroll och döma det som ”skitjobb” kan utifrån detta förstås som en strävan att upprätthålla harmoni i enheter där statisk tillvaro hade ersatt rörlighet. De som arbetade med uppgifter som bekräftade den etablerade självförståelsen hade färre skäl att visa upp motsträvighet.

Kinestetiska dispositioner

Som antropologen Peter Hervik (1994:83) påstår är kulturellt vetande genomskinligt: det är inte medvetet eller omedvetet utan består av implicit betydelse, som skapas och upprepas i handlingar. Antropologen Jaida Kim Samudra (2008) har forskat om hur kulturell kunskap förmedlas kroppsligt inom dans, musik, sport och religion. Enligt henne finns det många praktiker som bygger på utövandet av vissa

kroppstekniker och som därför kan kallas kinestetiska kulturer. Samudra hävdar att det kinestetiska alltid innehåller också sociokulturella betydelser som individerna i gruppen blir delaktiga av. Somatiska erfarenheter begränsar sig inte till den individuella kroppen, utan rörelse är enligt Samudra (2008:677–678) alltid växelverkan, inläring och överföring av information, en slags socialhistoria av levande kroppar. Kroppsligt vetande och kulturellt vetande överlappar varandra och blandas ihop.

Liksom Samudra har även kulturantropologen Paula Tuovinen (2006:258–261) skrivit om kroppspråk som kultur. Enligt henne är kulturella mönster alltid också motoriska mönster. Rörelse producerar kulturella betydelser som överförs via motorisk verksamhet, upprepning och imitation. Därför förmedlar den motoriska kroppen ”verksamhetens arkeologi”: kulturellt bestämda sätt att vara, stå, gå och använda gester och miner, som reflekterar tidigare generationers inflytande. I Parviainens (2006:87, 93–94) terminologi syftar begreppet kinestetiska kartor på rörelsernas intersubjektiva karaktär. Kinestetiska kartor uppstår när människan jämför sina kinestetiska erfarenheter med andras genom det som hon ser, hör och läser. Mimi Sheller och John Urry (2006:216) talar om en ”sinnlig och emotionell geografi” som vi frambringar i rörelse. Den begränsar sig inte till individuella kroppar utan omfattar rum, handlingar och kulturer som innehåller speciella *kinestetiska dispositioner*, sätt, stilar och kompetenser att röra sig och förnimma rörelse.

Sjöbevakningens kinestetiska dispositioner sammanställer och förmedlar kulturell kunskap om yrket. Dispositionerna byggs upp under en längre tid och innehåller insikter om adekvata professionella koreografier, hållningar och miner som förkroppsligar ett visst förhållande till världen. Även om kinestetiska dispositioner ofta är outtalade är de en väsentlig del av det professionella kapitalet. Professionalitet kan inte uttömmande tolkas som kinestetiska dispositioner, men begreppet förklarar varför det kulturella vetandet fortfarande kan avspegla motstridigheter då individu-

ella kroppar redan börjat bemästra nya miljöer och uppgifter. Som forskningsmaterialet visar väckte förändringar många och starka känslor hos gränsbevakningsmännen. Att röra sig eller att vara stilla i en viss miljö har alltid en affektiv dimension (Laukkanen 2012:242; Parviainen 2010:317; Sheller & Urry 2006).

Yrkeslivets kinestetiska dispositioner konstrueras inte i ett vakuum, utan de formas i förhållande till allmänna uppfattningar om tid, rum och kön. Fast jag inte går in på genusperspektiv vill jag sammanfattningsvis konstatera att problematiken kring gränskontrolluppgiften även visar en diskrepans mellan första linjens arbetsställningar och gränsbevakningsmännens uppfattningar om maskulinitet. I många yrken har teknisk utveckling och förändringar upplevts som ett hot mot inrotade könsroller och ”utomhusmaskulinitet” (Paju 2013:170–173; Wolkowitz 2006:85). Doreen Massey (2008:166–167) och Carol Wolkowitz (2006:67) nämner den brittiska gruvbranschens strukturförändring på 1970–1980-talen som exempel. Trots den höga arbetslösheten vägrade manliga gruvarbetare att ta emot nytt slags industriarbete ifall det innebar att man skulle arbeta i en sittande ställning vid löpande band.

Terhi Utriainen (1999:171–172) framkastar att kroppsställningar förklarar könsroller även inom vårdbranschen. Att ge vård innebär ofta en sittande eller framåtlutande hållning, som uppfattas som en motsats till aktivt görande och ger vården en feminin prägel, menar Utriainen. Sittandet är statistiskt och inåtvänt och representerar därför ett kvinnligt sätt att vara (Fundberg 2003:186–187; Lande 2010:29; Paju 2013:123, 200).

Det var denna arbetsställning som sjöbevakningens tjänstemän ogillade och som enligt min uppfattning fick första linjens gränskontroll att framstå som ”skitjobb”. I ljuset av förkroppsligade kulturella betydelser är förringandet av första linjen förknippat med en västerländsk könets *kartografi* (Massey 2008:179): uppfattningar om männens fria och kvinnornas begränsade rörlighet samt

rörelsemönster som bekräftar den rådande genusordningen. Gränsbevakningsmännens uppfattningar om vad som var ”hyggliga jobb” konstruerades utifrån en kulturell modellberättelse med mannen som ger sig ut och kvinnan som stannar kvar. Motsvarande observationer om att autonoma och rörliga uppgifter hade hög status har gjorts även i tidigare forskning som gäller andra yrkesgrupper inom trafik-, skogs- och hamnbranschen samt försvarsmakten (t.ex. Mälkki 2008:191–192; Nehls 2003:74–75; Steel 2013:124–126). Som vi har sett har meningsskapande processer en materiell grund. Enligt socialpsykologen Suvi Ronkainen (1999:214–215, 225) skapar och utsluter rum och platser identiteter och subjektiviteter. Om till exempel kvinnor inte rör sig ensamma på natten blir stadsrummet kulturellt stämplat för män. Då man uppmärksammar att de flesta kvinnor som arbetade i sjöbevakningen i militära tjänster var anställda vid första linjen, är det inte överraskande att gränskontrollen fick behålla sitt rykte som en kvinnlig och därmed underordnad arbetsuppgift. (Se även Silvén 2004:150–151.)

Slutdiskussion

I min artikel har jag undersökt hur vi genom att lägga märke till rörelsens tematik kan avslöja kulturella marginaler och centra. Forskandet av gester, miner och kroppsställningar hjälper oss att sätta ord på kulturell kunskap och förstå hur förkroppsligade självklarheter formar vardagens handlingsmönster och erfarenheter. Jag har visat att kulturellt vetande är kroppsligt vetande och rörelse i sig kunskapsproduktion. Kroppen är inte enbart ett passivt objekt utan också en aktiv producent av kulturellt och kinestetiskt vetande. När individerna rör sig och samverkar med sin materiella och

sociala omgivning diskuterar och omtolkar de kulturella inflytanden. All praxis innehåller därför utsikter för både förändring och kontinuitet (Frykman 2012:27).

Att inse sambanden mellan det kulturella och det kinestetiska vetandet är väsentligt om vi vill förstå reaktioner som förändringar kan framkalla i yrkeslivet. Motsättningar mellan nya uppgifter och kulturell kunskap har konkreta följder, vilket gränsbevakningsmännens motsträvighet visade. Detta påminner oss om att arbetsgivarnas uppfattningar om personalens lydnad och anpassningsförmåga kan te sig orealistiska i ljuset av etnografiskt material (Wolkowitz 2006:67). I sjöbevakningen hade den operativa fältverksamheten under en längre tid producerat professionella koreografier och kinestetiska dispositioner som förmedlade kunskap om yrket. Denna kunskap ifrågasattes då nya uppgifter infördes. I synnerhet materialiteten och rörelsemönstren inom gränskontrollen innebar ett ifrågasättande av personalens professionella självförståelse och uppgiften upplevdes därför som en kulturell anomali. I det här sammanhanget är det skäl att poängtera att verkligheten alltid är mer komplex än vad analysen framställer. Även om jag här koncentrerade mig på konflikter och motstånd, fanns det många tjänstemän som trivdes bra i gränskontrollenheterna.

Det kroppsliga, kinestetiska och kulturella vetandet erbjuder nya infallsvinklar på arbete, yrken och organisationskulturer. Min analys har förhoppningsvis gett ett exempel på hur fenomenologiska insikter kan hjälpa oss att identifiera och lösa konkreta problem i arbetslivet.

¹ Artikeln grundar sig på min doktorsavhandling i etnologi som granskades i april 2016 vid Helsingfors universitet (Tiili 2016). Förlisöfittelsen har understött skrivandet av artikeln.

² Översättningar från finska M-L Tiili.

KÄLLOR OCH LITTERATUR

- Fältanteckningar 1-3 åren 2007–2009
Kymmenedalens museum (KyM), Kotka
2748:1–7 intervjuer, år 2003
3624:1–6 intervjuer, år 2004
5009:1–25 intervjuer, åren 2007–2012
- Frykman, Jonas, 2012. *Berörd: Plats, kropp och ting i fenomenologisk kulturanalys*. Carlsson bokförlag, Stockholm.
- Frykman, Jonas & Gilje, Nils, 2003. "Being There." I: Jonas Frykman & Nils Gilje (eds.) *Being There : New Perspectives on Phenomenology and the Analysis of Culture*. Nordic Academic Press, Lund.
- Fundberg, Jesper, 2003. *Kom igen, gubbar!: Om pojkfotboll och maskuliniteter*. Carlsson Bokförlag, Stockholm.
- Hammar, Anna Sara, 2014. *Mellan kaos och kontroll: Social ordning i svenska flottan 1670–1716*. Nordic Academic Press, Lund.
- Hansson, Kristofer, 2010, "Inledning – fenomenologins möjligheter i etnologin". I: Åsa Alftberg & Kristofer Hansson (red.) *Fenomenologins möjligheter i etnologin: Rapport från en nationell workshop*. Lunds Universitet, Lund.
- Hervik, Peter, 1994, "Shared reasoning in the field: Reflexivity beyond the author". I: Kirsten Hastrup & Peter Hervik (eds.) *Social Experience and Anthropological Knowledge*. Routledge, London.
- Hockey, John, 1986. *Squaddies: Portrait of a Subculture*. University of Exeter, Exeter.
- 2002, "Head Down, Bergen on, Mind in Neutral: The Infantry Body". I: *Journal of Political and Military Sociology* 30(1), 148–171.
- Hoikkala, Tommi, 2009a, "Tutkijat varusmiespalveluksessa". I: Tommi Hoikkala, Mikko Salasuo & Anni Ojajärvi *Tunnetut sotilaat: Varusmiehen kokemus ja terveystaju*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 94, Nuorisotutkimusseura, Helsinki.
- 2009b, "Ryhmät". I: Tommi Hoikkala, Mikko Salasuo & Anni Ojajärvi *Tunnetut sotilaat: Varusmiehen kokemus ja terveystaju*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 94, Nuorisotutkimusseura, Helsinki.
- Knibbe, Kim & Versteeg, Peter, 2008, "Assessing Phenomenology in Anthropology :Lessons from the Study of Religion and Experience. I: *Critique of Anthropology* 28 (1), 47–62.
- Lande, Brian Jacob, 2010. *Bodies of Force: The Social Organization of Force, Suffering, and Honor in Policing*. UC Berkeley Electronic Theses and Dissertations. (online) På: <https://escholarship.org/uc/item/4vk995z4>.
- Laukkanen, Anu, 2012. *Liikuttavat erot: Etnografisia kohtaamisia itämaisessa tanssissa*. Turun yliopiston julkaisuja, sarja C 355, Turun yliopisto, Turku.
- Massey, Doreen, 2008. *Samanaikainen tila*. Vastapaino, Tampere.
- McNeill, William H., 1995. *Keeping Together in Time: Dance and Drill in Human History*. Harvard University Press, Cambridge.
- Merleau-Ponty, Maurice, 2002 [1945]. *Phenomenology of Perception*. Routledge, London.
- Mälkki, Juha, 2008. *Herrat, jätkät ja sotataito: Kansalaissotilas- ja ammattisotilasarmeijan rakentuminen 1920- ja 1930-luvulla "talvisodan ihmeeksi"*. Bibliotheca Historica 117, SKS, Helsinki.
- Nehls, Eddy, 2003. *Vägval: Lastbilsförare i fjärrtrafik – perspektiv på yrkeskultur och genus*. Etnologiska föreningen i Västsverige, Göteborg.
- Ojajärvi, Anni, 2015. *Terve sotilas! Etnografinen tutkimus varusmiesten terveystajusta sosiaalisena ilmiönä*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 163, Nuorisotutkimusverkosto, Helsinki.
- Olsson, Gunnel, 2003. *Mellan Rum: En studie i fysisk och mental utveckling av kommunikation med utgångspunkt i en mellanstadieklass*. Brutus Östlings Bokförlag Symposion, Stockholm.
- Overgaard, Sören & Zahavi, Dan, 2009, "Phenomenological Sociology: The Subjectivity of Everyday Life". I: Michael Hviid Jacobsen (ed.) *Encountering the Everyday. An Introduction to the Sociologies of the Unnoticed*. Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- Paaskoski, Leena, 2015, "Kansatieteellijät työtä tutkimassa". I: *Historiatieteellinen aikakauskirja Lähde* 11(2015), 94–127.
- Paju, Elina, 2013. *Lasten arjen ainekset: Etnografinen tutkimus materiaalisuudesta, ruumiillisuudesta ja toimijuudesta päiväkodissa*. Episteme-sarja, Tutkijaliitto, Helsinki.
- Parviainen, Jaana, 2002, "Bodily Knowledge : Epistemological Reflections on Dance". I: *Dance Research Journal* 34(1), 11–26.
- 2006. Meduusan liike: *Mobiiliajan tiedonmuodostuksen filosofiaa*. Gaudeamus, Helsinki.
- 2010. "Choreographing Resistances: Spatial–Kinaesthetic Intelligence and Bodily Knowledge as Political Tools in Activist Work". I: *Mobilities* 5(3), 311–329.
- Pink, Sarah, 2009. *Doing Sensory Ethnography*. Sage, Thousand Oaks, CA.
- Ronkainen, Suvi, 1999. *Ajan ja paikan merkitsemät : Subjektiviteetti, tieto ja toimijuus*. Gaudeamus, Helsinki.
- Samudra, Jaida Kim, 2008, "Memory in our body : Thick participation and the translation of kinesthetic experience". I: *American Ethnologist* 35(4), 665–681.
- Sheets-Johnstone, Maxine, 2011. *The Primacy of Movement*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia.
- Sheller, Mimi & Urry, John, 2006, "The new mobilities

- paradigm”. I: *Environment and Planning A* 38, 207–226.
- Silvén, Eva, 2004. *Bekänna färg: Modernitet, maskulinitet, professionalitet*. Nordiska museets handlingar 129, Nordiska museets förlag, Stockholm.
- 2008, ”Att tävla i yrkesskicklighet : Om arbetslivets estetisering”. I: Anders Houltz, Brita Lundström, Lars Magnusson, Mats Morell, Marie Nisser & Eva Silvén (red.) *Arbete pågår – i tankens mönster och kroppens miljöer*, Uppsala Studies in Economic History 86, Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala.
- Stark, Eija, 2011. *Köyhyyden perintö: Tutkimus kulttuurisen tiedon sisällöistä ja jatkuvuuksista suomalaisissa elämäkerta- ja sananlaskuaineistoissa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1320, Tiede, SKS, Helsinki.
- Steel, Tytti, 2013. *Risteäviä eroja sataman arjessa*. Kansatieteellisiä tutkimuksia Helsingin yliopistossa 17, Unigrafia, Helsinki.
- Sundbäck, Esa, 2005. *Merivartiointia 75 vuotta: Merivartiolaitoksen ja merivartioston historia 1930–2005*. Rajavartiolaitos, S.l.
- Tiili, Miia-Leena, 2016. *Ammattilaisuuden ankkuripaikat: Kinesteettinen ja kulttuurinen tieto Suomenlahden merivartiostossa*. Kansatieteellinen Arkisto 55, Suomen Muinaismuistoyhdistys, Helsinki.
- Tuovinen, Paula, 2006, ”Pyllistävät blondit”. I: Taina Kinnunen & Anne Puuronen (toim.) *Seksuaalinen ruumis: Kulttuuritieteelliset lähestymistavat*. Gaudeamus, Helsinki.
- Utriainen, Terhi, 1999. *Läsnä, riisuttu, puhdas: Uskontoantropologinen tutkimus naisista kuolevan vierellä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 751, SKS, Helsinki.
- Warnier, Jean-Pierre, 2001, ”A Praxeological Approach to Subjectivation in a Material World”. I: *Journal of Material Culture* 6(1), 5–24.
- Wolkowitz, Carol, 2006. *Bodies at Work*. Sage, London.
- Wollinger, Susanne, 2000. *Mannen i ledet: Takt och otakt i värnpliktens skugga*. Carlsson Bokförlag, Stockholm.
- www.raja.fi

SUMMARY

This article analyses the cultural and kinaesthetic knowledge in the Gulf of Finland Coast Guard District, an administrative unit of the Finnish Border Guard operating under the Ministry of the Interior. The purpose is to examine how cultural and kinaesthetic knowledge are constructed and preserved in everyday practices. The study is situated in the field of phenomenological cultural analysis. The material consists of 30 interviews and ethnographic fieldwork conducted during a 1.5 year period between 2007 and 2009 on Coast Guard stations, patrol ships and border control units.

The Finnish Coast Guard was founded in 1930 during Finland’s prohibition of alcohol. The organization experienced great changes both after WWII, when it was attached to the Border Guard, and in the 1990’s, when the Border Guard became responsible for border checks on persons at border crossing points. A Border Control Department with units in Helsinki harbors and airports was established in the Gulf of Finland Coast Guard District. The new functions

had a great impact on the self-image of military personnel working in the Coast Guard, and created long-term cultural friction between the functions at sea and the border control.

The article draws attention to the embodied aspects of professionalism and their impact on adapting to changes in the operational environment. Cultural knowledge is defined as verbalized and non-verbalized shared understanding constructed through officers’ interaction with their physical and social environment while working, using equipment, and encountering colleagues and clients. According to the findings, physical movement and collective professional choreographies are a way of capturing and bringing forth basic cultural assumptions. Therefore, cultural knowledge should be understood as an intermingling of influences and knowledge formation in, through and between working bodies. The kinaesthetic dispositions of the Coast Guard preserve cultural knowledge and engage in the processes of meaning making also in times of change.